

Ocalony od zapomnienia

BONARÓWKA. Jedyną pozostałość po enklawie ludności ukraińskiej zamieszkującej wieś do 1945 roku uratowano dzięki otrzymanemu grantowi w wysokości 20 000 zł. O odnowienie nagrobków i pomników, pochodzących przeważnie z okresu międzywojennego, zabiegała Rada Sołecka w Bonarówce.

Prace konserwatorskie na cmentarzu trwały prawie 3 miesiące. W tym czasie rzeszowska firma Ars Restauro zabezpieczała 38 nagrobków przed dalszym niszczeniem. Pomysłodawcą otoczenia opieką dawnego cmentarza greko – katolickiego była Halina Turoń, przewodnicząca Rady Sołeckiej w Bonarówce. – Mieszkańcy wsi nie chcieli dopuścić do degradacji wartości historycznych, artystycznych i krajobrazowych zachowanej nekropoli. Dlatego złożyli do programu wspierania inicjatyw obywatelskich na rzecz wsi i terenów wiejskich projekt po nazwą „Ocalić od zapomnienia”. Prace konserwatorskie mogły być prowadzone dzięki otrzymaniu grantu z Fundacji na Rzecz Rozwoju Wsi „Polska Wieś 2000” im. Macieja Rataja w wysokości 20 000 zł – **mówi Marek Śliwiński, burmistrz Strzyżowa.** - Odnowienie nagrobków i pomników, pochodzących przeważnie z okresu międzywojennego, jest ważnym zarówno pod względem historycznym, jak i turystycznym przedsięwzięciem. Cmentarz leży bowiem wraz z cerkwią na szlaku architektury drewnianej.

Z karty cmentarza

Cmentarz parafialny w miejscowości Bonarówka został założony około 1805 roku. Dawna przynależność wyznaniowa – gr. katolicka, obecna - rzym. katolicka. Powierzchnia ogólna – 1,0 ha; wolna – 0,2 ha. Położenie cmentarza: na szczycie wzniesienia powyżej cerkwi (obecnie kościół filialny rzymsko – katolicki) na zach. od drogi lokalnej do Wysokiej Strzyżowskiej, na pld. wąwóz stanowiący koryto potoku. Daty na nagrobkach, o ile są podane, są datami śmierci osób pochowanych na cmentarzu. Z 38 istniejących nagrobków - 24 oznaczono N.O. Najstarszy nagrobek pochodzi z 1902 roku.

Uzupełnieniem planu cmentarza jest informacja na temat nagrobków. Numerom porządkowym listy odpowiadają numery nagrobków na załączonym szkicu cmentarza.

1. N.O.
2. N.O.
3. Piotr Żelak 1922
4. Ignacy Woroniak 1921 r.
5. Marcin Golonis
6. Piotr Zawojski 1921
7. Stefan Goldański 1920
8. Maria Paszak 1919
9. Wasyl Sołtysik 1920

10. N.O.
11. N.O.
12. N.O.
13. N.O.
14. N.O.
15. N.O.
16. Wasyl Karczmar 1917
17. N.O.
18. N.O.
19. N.O.
20. N.O.
21. N.O.
22. N.O.
23. N.O.
24. Anna Kantarska 1902
25. N.O.
26. N.O.
27. N.O.
28. Mikołaj Lisko 1930
29. Aleksy Chudoba 1926
30. Anna/?/ Sołtysik 1928
31. Dymitr ... 1929
32. Andrzej Oparowski 1916
33. N.O.
34. N.O.
35. N.O.
36. N.O.
37. N.O.
38. N.O.

Czytelność układu cmentarza została w 1986 roku określona jako zatarta; nagrobków i mogił - jako niejasna. Ogólny stan zachowania cmentarza (nagrobków i drzewostanu) oceniono natomiast jako całkowicie zdewastowany. W miejscu istniejące zagrożenia wpisano *likwidacja*.

Z historii wsi

Wieś Bonarówka została założona w 1439 roku. Pierwsza cerkiew istniała w 1460 roku. Parafia unicka powstała tutaj w 1630 roku. W tym czasie wybudowano także nową cerkiew początkowo należącą do dekanatu dukielskiego, a od 1842 roku do dekanatu Krasna. W 1934 roku parafia została włączona do Administratury Łemkowszczyzny. We wsi w roku 1840 mieszkało 801 greko-katolików, w 1938 – 1135 (cała wieś liczyła wówczas 1150 mieszkańców). W roku 1947 ludność ukraińską wysiedlono. Obecnie cerkiew pełni funkcję kościoła filialnego parafii rzymsko-katolickiej w Żyznowie.

Najstarszą częścią cerkwi jest sanktuarium i część zrębu ścian nawy (z portalem północnym), wzniesione może być jeszcze w XVII wieku oraz zakrystia północna (prawdopodobnie XVIII wiek). XVII wieczna cerkiew była trójdzielna, trójkopułowa. Budynek gruntownie przekształcono w 1841 roku. Wydatnie skrócono sanktuarium i zakrystię (zaszalowano wtedy okno w jej północnej ścianie, stawiając na jego wysokości szkieletową ściankę). Zlikwidowano zapewne zrębowe sklepienie nawy, którego pozostałością jest istniejąca poprzeczna belka ściągu z wtórnym napisem wykonanym w 1841 roku wymieniającym cieślę Ioana Lisko. Sam korpus nawowy przedłużono nakrywając go stropem deskowym z fasetą. Dobudowano zakrystię południową oraz kruchtę przed portalem północnym nawy. W końcu XIX wieku do nawy od zachodu dostawiono słupową wieżę kryjącą pomieszczenia babinca konstrukcji szkieletowej. Wtedy prawdopodobnie zaszalowano portal nawowy i zniesiono kruchtę. W latach 90-tych XX w. wykonano gruntowny remont zabytku, przywracając niektóre historyczne elementy architektury oraz przeprowadzono konserwację polichromii ściennej z 1898 roku i z 20-tych lat XX wieku.

Wnętrze dawnej cerkwi zdobi figuralno-ornamentalna polichromia ścienna wykonana przez Pawła Bogdańskiego w 1898 roku i przez Pawła Zaporowskiego pochodzącego z Ukrainy, zamieszkałego w Oparówce w latach 20-tych XX wieku. W skład wyposażenia kościoła wchodzi dwa kioty z namiestnymi ikonami XIX wieku. Wśród ikon są między innymi: Wprowadzenie Matki Bożej do Świątyni (I poł. XVII wieku), Rzeźba Chrystus Zmartwychwstały (XVII wiek), Ambona (XIX wiek), Dzwonek (1855 rok), Krucyfiks (XIX wiek), Ornat rzymski (1655 rok).

Wielokulturowość mieszkańców

Wieś Bonarówka na przestrzeni wieków była zamieszkiwana przez Rusinów, Polaków oraz Żydów. Wielokulturowość nie była jednak barierą we wspólnym życiu mieszkańców. Ludność żyła w spokoju, nękana najwyżej lokalnymi problemami, do wybuchu II wojny światowej. Wtedy rozpoczęły się wysiedlenia i migracje ludności ukraińskiej. Ten kto przetrwał wojnę, aresztowania i mordy hitlerowskie, terror wojsk ukraińskich i polskich, ten musiał opuścić rodzinne strony w ramach akcji wysiedleń. O ile w 1938 roku cała wieś liczyła 1150 mieszkańców – dziś w Bonarówce żyje 176 osób.

Wysiedlenia rozpoczęły się w 1945 roku. Dla wielu rodzin opuszczenie własnych gospodarstw było życiową tragedią. Dodatkowo strach przed nieznanym wzmagają obawy, jak poradzą sobie po drugiej stronie granicy - na Ukrainie.

Na skutek wysiedleń w Polsce południowo-wschodniej znacznie zmniejszyła się gęstość zaludnienia. Niektóre obszary zupełnie opustoszały. Dziś o akcji przypominają nam zachowane zabytki. W Bonarówce jest to dawna cerkiew grekokatolicka oraz cmentarz, leżące na szlaku architektury drewnianej.

Bonarówka dzisiaj

Gdyby nie pamięć osób mieszkających w Bonarówce o historii i kulturze dawnych i obecnych czasów zabytki tu istniejące uległyby zniszczeniu. Remont generalny budynku i konserwację wyposażenia dawnej cerkwi greko - katolickiej Parafia rzymsko – katolicka w Żyznowie prowadziła przez 11 lat. Dzięki zaangażowaniu ks. Stanisława Piątka - Proboszcza Parafii, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Zbigniewa Juchy oraz Stanisława Sęka – konserwatora zabytków dzisiaj możemy podziwiać to, co nam pozostało po ludności ukraińskiej. Środki finansowe na remont cerkwi pochodziły od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Starostwa Powiatowego w Strzyżowie, Parafii, Urzędu Marszałkowskiego. Natomiast na odnowę nagrobków i pomników Rada Sołecka w Bonarówce otrzymała 20 000 zł z programu Wspierania Inicjatyw Obywatelskich na Rzecz Wsi i Terenów Wiejskich z Europejskiego Funduszu Rozwoju Wsi Polskiej. Obecnie po ukończeniu prac konserwatorskich do Bonarówki przyjeżdża coraz więcej turystów. To co mogą tu zobaczyć jest żywym skarbem dziedzictwa kulturowego, ocalonego od zapomnienia.

